

UDK: 366.536

Biblid 1451-3188, 13 (2014)

Год XIII, бр. 49–50, стр. 125–141

Изворни научни рад

проф. др Владимир ЧОЛОВИЋ¹

РЕГУЛИСАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ У СТВАРИМА КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА ПОТРОШАЧКЕ УГОВОРЕ ПО ОДРЕДБАМА УРЕДБЕ ЕУ 1215/2012

ABSTRACT

Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters defines the rules of jurisdiction and also of disputes relating to consumer contracts. In the same way, these matters are regulated in the previously issued documents, such as the Brussels Convention from 1968., Council Regulation No. 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters and in the Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters from 2009. Although in the meantime, several acts which regulate consumer protection passed, the provisions on jurisdiction in this area have remained the same. Regulation 1215/2012 primarily defines that consumer contracts cannot be concluded by consumers for the purpose of conducting economic or professional activity. This act defines these contracts. Except that, Regulation 1215/2012 applies to the cases where a party has a branch or a representative office in the State. Namely, where a consumer enters into a contract with a party who is not domiciled in a Member State but has a branch, agency or other establishment in one of the Member States, that party shall, in disputes arising out of the operations of the branch, agency or establishment, be deemed to be domiciled in that Member State. Regulation 1215/2012 defines that a consumer may bring proceedings against the other party to a contract either in the courts of the Member State in which that party is domiciled or, regardless of the domicile of the other party, in the courts for the place where the consumer is domiciled. Also, Regulation 1215/2012 defines the possibility of deviation from

---

¹ Институт за упоредно право, Београд. Е-маил: vcolovic@icl.org.rsm, vlad966@hotmail.com

its provisions by agreement, which must be concluded after the dispute has arisen. This agreement must allow to the consumer to bring proceedings in before a court other than the court which is defined by the Regulation 1215/2012. Regulation 1215/2012 defines the rule of general jurisdiction, which is determined by the residence of the defendant in a Member State, irrespective of his nationality, which means that it can be sued in that member state, which also applies to disputes concerning consumer contracts. This paper presents the provisions of the Draft Act on Private International Law of the Republic of Serbia, which defines the jurisdiction of domestic courts in disputes arising from consumer contracts. By the rules of this Draft, jurisdiction shall exist, if the contract was concluded with a person who, at the time of conclusion of the contract, performs professional or commercial activity in the Republic of Serbia or directs such activities to the Republic of Serbia or to several countries including the Republic of Serbia, and the contract falls within the scope of this activity. If we talk about the dispute between the consumer and the merchant, the domestic court will have jurisdiction when the consumer is habitually a resident in the Republic of Serbia. However, if we talk about the dispute of the merchant against consumers, who have residence in Serbia, the domestic court has an exclusive jurisdiction.

Key words: Regulation 1215/2012, consumer, contract, jurisdiction, domicile, third countries- non-members.

I) СВРХА

Уредба бр. 1215/2012 Европског парламента и Савета од 12. децембра 2012. о надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима (даље: Уредба 1215/2012),² између осталог, примењује се и на спорове произашле из потрошачких уговора. Уредба 1215/2012 ставља ван снаге Уредбу 44/2001. Уредба 1215/2012 се примењује у грађанским и трговачким стварима, без обзира на врсту суда. Њена примена се не протеже посебно на финансијске, царинске и управне предмете, као и на одговорност државе за њене радње и пропусте у извршењу јавних овлашћења (чл. 1). Уредба 1215/2012 се не примењује на лична стања, као и на правну и пословну способност физичких лица, стварна права која произлазе из брачног односа или односа који је сличан браку, а што се одређује према праву које се примењује на такав однос. Исто тако, овај акт се не примењује на стечај, ликвидацију, поступке принудног поравнања, затим на социјално осигурање, арбитражу, обавезе

²Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters- *Official Journal of the European Communities*, L 351, 20/12/2012, pp. 1-32.

издржавања које произлази из породичног односа, родитељског односа, брака или тазбинског сродства. Најзад, Уредба 1215/2012 се не примењује на тестамент и наслеђивање, као и на обавезе издржавања које је настало на основу смрти неког лица (чл. 2). Уредба 1215/2012 регулише надлежност за спорове везане за потрошачке уговоре. Но, морамо водити рачуна и о националним правилима држава чланица у овој материји. Значи, са једне стране, имамо правила која дефинише акт ЕУ, а са друге права држава чланица. Она се односе на овлашћење свих судова у једној земљи да поступају у одређеном предмету.³ Уколико не постоје правила о одређивању међународне надлежности у једном правосуђу, тада се примењују правила о месној надлежности. Елементи за одређивање међународне и месне надлежности су исти, уз изузетке, тако да правила, која одређују надлежност за судски предмет у једној држави, одређују и надлежност за предмет у оквиру једног суда.⁴ Постоје два основна критеријума за регулисање међународне надлежности. Први се везује за англосаксонске земље, у којима законодавац одређује принципе и смернице, а судови одлучују о сваком конкретном случају о заснивању међународне надлежности. Други начин за регулисање међународне надлежности односи се на њено регулисање путем унутрашњих правила.⁵ Уредбе ЕУ које, данас, уређују питање надлежности у грађанским стварима, па тиме и у стварима везаним за потрошачке уговоре, узимају у обзир и национална правила. Кад говоримо о потрошачким уговорима и споровима који могу настати у вези са њиховом применом, морамо имати на уму и појам непоштене уговорне одредбе. Непоштена уговорна одредба је ништавна, али ће уговор остати на снази, ако може да опстане и без те одредбе. Због тога можемо да поставимо питање, који елементи морају да се испуне да би се нека уговорна одредба сматрала непоштеном у једном уговору који је закључио потрошач. По неким општим критеријумима, непоштена уговорна одредба је она, о којој се нису појединачно водили преговори, ако она, супротно начелу савесности и поштења, проузрокује неједнакост у правима и обавезама уговорних страна, а на штету потрошача.⁶ Када ће се

---

³ Маја Станивуковић, Мирко Живковић, *Међународно приватно право*, општи део, Београд 2004., стр. 183.

⁴ Маја Станивуковић, Мирко Живковић, *op. cit.*, стр. 184

⁵ Howard D. Fisher, *The German Legal System & Legal Language*, Routledge Cavendish, London, Sydney, 2002., p. 290

⁶ Ана Пошћић, Непоштена клаузула у потрошачким уговорима, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, год. 43, 2/2006, Сплит 2006., стр. 168

сматрати да се ради о одредби о којој се није појединачно преговарало? То је случај, када потрошач није имао утицаја на њен садржај, односно, ту одредбу је дефинисао понуђач, искључиво.⁷ Није битно да ли су странке заиста преговарале, већ да ли је постојала фактичка могућност да странке преговарају о појединим елементима уговора. Самим тим се о уговорним одредбама, о којима су странке преговарале, не може говорити као о непоштеним, пре свега, због аутономије воље странака. Но, ако је у питању унапред формулисани стандардни уговор, тада се о уговорним одредбама није преговарало.⁸ Да ли ће се уговорне одредбе испитивати као непоштене или не, зависи од њихове садржине и начина навођења. Ако су јасне, разумљиве, уочљиве у уговору, онда се неће испитивати. Са друге стране, ако су оне тешко разумљиве, ако се често користе стручни термини, ако су писане ситним словима, онда је и њихово преиспитивање допуштено. Тада би оне могле да буду проглашене ништавима, што би довело до ништавости целог уговора.⁹

II) МЕРЕ ЕУ

Реформа Уредбе Савета ЕУ бр. 44/2001 од 22.децембра 2000. о судској надлежности, признању и извршењу одлука у грађанским и трговачким стварима (која се неформално назива и Брисел I, даље Уредба 44/2001), формално је почела априла 2009.године, када је Европска комисија објавила свој извештај и Зелену књигу којом се утврђују амандмани на дотадашња акта који су регулисали наведену материју.¹⁰ Након разговора са експертима из области права, стручњацима из Европског парламента и Комитета за правна питања, 14.децембра 2010., Европска комисија је објавила своје предлоге амандмана на Уредбу 44/2001. То је укључивало следеће: 1) укидање егзекватуре, односно, тзв. средњег поступка за признање и извршење судских одлука; 2) проширење правила о надлежности за спорове који укључују тужене који немају седиште или пребивалиште у држави чланици; 3) повећање ефикасности код избора судских споразума; 4) боља координација паралелних поступака; 5)

⁷ Ана Пошћих, *op.cit.*, , стр. 170.

⁸ *Ibid.*

⁹ Ана Пошћих, *op.cit.*, , стр. 168-169.

¹⁰ Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters - *Official Journal of the European Communities*, L 012, 16/01/2001, pp. 1-23.

разјашњења о увођењу привремених и заштитних мера у ЕУ.¹¹ Због чега је донета Уредба 1215/2012? Европска Комисија је утврдила четири главна недостатка Уредбе 44/2001. Ти недостаци су следећи: - стварање непотребних трошкова и кашњење у вези са поступцима признања и извршења судских одлука у другој држави чланици. Тиме се није могао остварити циљ слободног кретања пресуда; - незадовољавајући приступ правди, односно, судовима у споровима који укључују тужене ван ЕУ; - неадекватна примена правила *lis pendens* везано за однос између избора судских поравнања и паралелних поступака; и – лоша интеракција између арбитражних и судских спорова што је резултирало неуједначеном судском праксом везаном за пресуде Суда правде ЕУ.¹² Осим тога, Уредба 1215/2012 је донесена и због одређених разлика између правила чланица која регулишу надлежност и признање страних судских одлука, а што онемогућава нормално функционисање унутрашњег тржишта. Због тога је неопходно постојање одредаба о јединственим правилима о сукобу надлежности у грађанским и трговачким стварима, као и о обезбеђењу брзог и једноставног признања и извршења страних судских одлука донесених у другим државама чланицама (Преамбула 4).

Регулисање материје надлежности у ранијим актима ЕУ

У ЕУ, материја надлежности, регулисана је, најпре, Бриселском конвенцијом о надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговинским стварима из 1968. године.¹³ Споменућемо само нека правила о међународној надлежности из Бриселске конвенције. Пре свега, ова Конвенција предвиђа општу надлежност, односно, дефинише да се против лица, која имају пребивалиште у држави уговорници, може покренути поступак пред судом те државе. Исто тако, наведена надлежност ће се засновати и у случају, када та лица нису држављани те државе, али имају пребивалиште у њој.¹⁴ Ова Конвенција регулише и посебну надлежност, када се она заснива ван пребивалишта туженог. Тада се ради о конкурентној надлежности. Споменућемо само неке случајеве:

---

¹² Lukasz Gorywoda, The New Design of the Brussels I Regulation: Choice of Court Agreements and Parallel Proceedings, стр. 1–2, http://www.cjel.net/online/19_3gorywoda/ (приступ: 14.10.2014)

¹³ Објављена у *Official Journal* L 299, 31.12.1972., а пречишћен текст у *Official Journal* C 027 26.01.1998.

¹⁴ Тибор Варади, Бернадет Бордаш, Гашо Кнежевић, *Међународно приватно право*, Нови Сад, 2001., стр. 503.

а) спорови из уговора – место извршења уговора; б) издржавање – пребивалиште или боравиште примаоца издржавања; в) штета из деликта – место штетне радње; г) спорови везани за заступништва, представништва, филијале – место њиховог седишта; и др.¹⁵ Више од три деценије касније, Савет и Европски парламент донели су Уредбу 44/2001. Уредба 44/2001 је, у потпуности, заменила Бриселску конвенцију.¹⁶ По Уредби 44/2001, општу надлежност имају судови државе чланице у којој тужени има пребивалиште.¹⁷ Одређивање пребивалишта врши се по правилима унутрашњег права земље суда, који покреће поступак, по основу опште надлежности, односно, по *lex fori*¹⁸ Уредба 44/2001 предвиђа и могућност покретања поступка против лица, која имају пребивалиште у једној од земаља чланица, пред судовима других земаља чланица, ако постоји разлог за заснивање посебне надлежности по одредбама Уредбе 44/2001. Исто тако, одређивање да ли тужени има пребивалиште у једној од земаља чланица, врши се по праву те земље. Ако тужени нема пребивалиште у некој од земаља чланица, тада се надлежност заснива по правилима унутрашњег права сваке од тих земаља. Уколико се поступак покреће против правних лица, тада Уредба даје дефиницију седишта. То је место у коме се налази статутарно седиште или његов централни орган, односно, његово главно пословно седиште. Морамо поменути и Конвенцију о надлежности и признању и извршењу одлука у грађанским и трговачким стварима са Протоколима (3 Протокола).¹⁹ Ова Конвенција је донета 2009. Лица која имају држављанство и стални боравак у држави уговорници Конвенције могу бити тужена у тој држави. Ако лица немају држављанство те државе, тада ће критеријум сталног боравка бити довољан за примену правила те државе, који се односи на могућност подношења тужбе против тог лица (члан 2, ст. 1 и 2). Конвенција предвиђа и одредбе које регулишу посебну надлежност. Оно што морамо рећи, односи се на чињеницу да се одредбе

¹⁵ Тибор Вараци, Бернадет Бордаш, Гашо Кнежевић, *op. cit.*, стр. 504-505

¹⁶ Осим кад је у питању Данска.

¹⁷ Klaus Grabinski, *The Brussels I Regulation (Council Regulation 44/2001) in Patent Infringement Litigation*, *IP Enforcement Week*, München 2007., стр. 3.

¹⁸ Маја Станивуковић, Регулатива савета о надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговинским стварима (2001/44/ЕС), *Европско законодавство* бр. 1/02, стр. 10.

¹⁹ *Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters – Protocols- Official Journal L 147, 10/06/2009, pp. 5–43.*

које регулишу надлежност у споровима из потрошачких уговора не разликују у овим актима од одредаба у Уредби 1215/2012. Те одредбе су истоветне. На исти начин се регулише ова материја скоро 50 година, тако да се поставља питање да ли је требало узети у обзир могућност различитог дефинисања појма потрошача, односно, да ли се мора разликовати потрошач код уговора о продаји, у односу на оног који закључује уговор о осигурању или туристичком аранжману. Као што ћемо касније видети, одредбе о надлежности у овој области се могу примењивати на спорове из различитих области заштите потрошача. Ипак, морамо имати на уму да је, у међувремену, донето доста аката како у ЕУ, тако и у националним правима држава чланица, који су донели доста новог у овој области. Ми ћемо поменути два.

Регулисање заштите потрошача у праву ЕУ

Скоро 80% уговорног права ЕУ се односи на област заштите потрошача. Оно обједињује три принципа: информација потрошача, заштита потрошача и организација потрошача. Концепти информације и заштите, при чему нарочито заштита добија на значају у скоријој легислативи, повезани су са Уредбама које регулишу уговорне односе, а тичу се уговора закључених ван пословних просторија, потрошачких кредита, уговора на даљину, продаје финансијских услуга на даљину, коришћења непокретности на одређено време, туристичких путовања, непоштених одредби у потрошачким уговорима и продаје потрошачке робе.²⁰ Као један од првих битних аката у овој области, донета је Директива Савета ЕУ 93/13/ЕЕЗ од 5.априла 1993 о непоштеним одредбама у потрошачким уговорима (даље: Директива 93/13).²¹ Овај акт има важну улогу у развоју прописа о правима потрошача уопште, као и у посебним делатностима, што је нарочито изражено од потписивања Амстердамског уговора из 1997. године, којим је представљање потрошача и промоција њихових интереса утврђено као један од главних циљева у ЕУ.²² Директива 93/13 се примењује на одредбе инкорпорисане у уговор који је закључен

---

²⁰ Hannes Rösler, Основе потрошачког права Европске уније, *Новоправна ревија*, часопис за домаће, немачко и европско право, број 1/2013, стр. 21

²¹ Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts - *Official Journal* L 095 , 21/04/1993 pp. 0029 – 0034.

²² Anna Tarasiuk-Flodrowska, Клаузуле злоупотребе у потрошачким уговорима и уговору о осигурању – Најновији трендови у Европи, *Европска ревија за право осигурања*, бр. 1/2014, Београд 2014, стр. 22.

између потрошача и продавца, односно, даваоца услуге, ако те одредбе нису биле предмет посебних преговора. Посебно су истакнуте одредбе које се налазе у претходно припремљеним формуларним уговорима. Таква одредба је непоштена уколико се, противно начелу савесности и поштења, њоме успоставља значајна неравнотежа у правима и обавезама уговорних страна на штету потрошача.²³ Чланице ЕУ имају обавезу да у свом националном праву предвиде, да одредбе уговора које су оцењене као непоштене, не обавезују потрошача, а да сам уговор остаје на снази и без тих одредаба, ако је то могуће. Директива 93/13 предвиђа и додатни начин елиминисања непоштених одредаба у члану 7, којим се обавезују чланице да предвиде ефикасна средства којима ће се спречити континуирано коришћење непоштених услова у уговорима између професионалних трговаца и потрошача, а у та средства посебно се убраја право лица и организација које се баве заштитом потрошача да покрену поступак пред надлежним судом или управним органом који може да донесе одлуку о томе да су општи услови уговора који су намењени за општу употребу непоштени.²⁴ Иначе, Директива 93/13 садржи списак непоштених одредби, који се налази у прилогу тог акта. Непоштене одредбе се могу грубо поделити у три групе: а) одредбе које су једностране, јер предвиђају неко право само за продавца или даваоца услуге, као што је нпр., право продавца да раскине уговор по својој вољи, а потрошач то право нема, затим овлашћење даваоца услуга да задржи износе уплаћене за услуге које није пружио, а сам је раскинуо уговор, итд; б) одредбе којима се предвиђају несразмерне обавезе за уговорне стране, као што је нпр., обавеза потрошача који не испуни своју обавезу да плати несразмерно високи износ накнаде штете; и в) одредбе које ускраћују потрошачу неопходне информације, као што је нпр., стварање неопозиве обавезе за потрошача на основу одредби са којима није имао могућности да се упозна пре закључења уговора.²⁵ Ова Директива је измењена и допуњена Директивом 2011/83/ЕУ о правима потрошача (даље: Директива 2011/83).²⁶ Обзиром да је Директива 2011/83

²³ Маја Станивуковић, Директива 1999/44/ЕС о одређеним аспектима продаје потрошачке робе и гаранцијама за робу (1999) и Директива 93/13/ЕЕС о непоштеним одредбама у уговорима са потрошачима (1993), *Европско законодавство*, јули-децембар 2002., Београд 2002., стр. 69.

²⁴ Маја Станивуковић, *op.cit.*, стр. 69.

²⁵ Маја Станивуковић, *op.cit.*, стр. 70.

²⁶ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC

најављена као инструмент унификације целокупног постојећег потрошачког уговорног права, њен садржај је сиромашан. Структура Директиве 2011/83 је таква да се у њу без већих тешкоћа могу уврстити иновирани прописи из других потрошачких директива. Тај процес је, за сада, почео с прописима о уговорима закљученим ван пословних просторија и уговорима закљученим на даљину, тако што регулисање ове две области у Директиви 2011/83 није учињена једна из друге, него су регулисани на јединствен начин. То се, пре свега, односи на заједничко регулисање два најважнија права потрошача: права на информацију и права на опозив уговора. Укључењем даљих прописа из других директива, пре свега, уговора о потрошачком кредиту, *time sharing*-уговора и уговора о путовањима са пакет аранжманом, померала би се пропорција у корист хоризонталне хармонизације, док би се вертикална хармонизација вршила у погледу питања која су специфична за одређену област. То се односи на непоштене одредбе у потрошачким уговорима и продају потрошачке робе.²⁷ Мора се рећи, да Директива 2011/83 о правима потрошача не испуњава оно што је обећавала. Овим актом још увек није унифицирано потрошачко уговорно право.²⁸

Основне измене Уредбе 44/2001 од утицаја на регулисање надлежности

Кад је у питању измена Уредбе 44/2001 споменућемо оно што је најбитније зарегулисање надлежности, уопште, па и у области спорова из потрошачких уговора. Наиме, Комисија је предложила брисање одредбе о примени националних режима на туженог са пребивалиштем ван ЕУ, као и избацивање услова домицила туженог на територији државе чланице за примену одредби о посебној надлежности, тиме би се поставила јединствена правила за све актере унутрашњег тржишта ЕУ, а, исто тако, би се стимулисали субјекти из трећих држава да се укључе у пословне активности унутар ЕУ. Ипак, оваква настојања Комисије нису мотивисана заштитом тужених из трећих држава, него осигурањем несметаног и предвидивог приступа суду државе чланице за тужиоце са пребивалиштем

---

and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council - *Official Journal* L 304, 22/11/2011 pp. 0064 – 0088.

²⁷ Златан Мешкић, Директива 2011/83/ЕУ о правима потрошача од 25. октобра 2011. године, Сл. лист ЕУ 2011, L 304/64, *Нова правна ревија*, часопис за домаће, њемачко и европско право, број 1/2012, стр. 46.

²⁸ Златан Мешкић, *op. cit.*, стр. 48.

унутар ЕУ, који се схватају као слабија страна у потрошачким и радноправним споровима, па их је потребно заштитити у односу на тужене ван ЕУ.²⁹ Усвојени текст ревидиране Уредбе остаје на традиционалним стајалиштима, како у погледу разликовања режима за туженог из треће државе, тако и у поглављу које уређује посебну надлежност задржава ранија решења и као први услов за заснивање надлежности предвиђа домицил туженог у некој од држава чланица. Једина измена се, у складу с чланом 6. став 1. ревидиране Уредбе, односи на проширење примене националног права држава чланица на тужене са пребивалиштем изван ЕУ у случају потрошачких и радноправних спорова.³⁰

III) САДРЖАЈ

Поменућемо, осим правила о надлежности у споровима из потрошачких уговора, поједина општа правила за одређивање надлежности, а што је од значаја за примену и код надлежности у потрошачким споровима. На туженог који нема домицил у чланици примењују се, уопште, национална правила о надлежности која су важећа на територији чланице суда пред којим је покренут поступак. Али, у циљу обезбеђења заштите потрошача и запослених, као и ради заштите надлежности судова чланица у ситуацијама у којима имају искључиву надлежност и због поштовања аутономије воље странака, одређена правила о надлежности које одређује Уредба 1215/2012 би се требала примењивати без обзира на домицил туженог (Преамбула 14). Исто тако, код потрошачких уговора, слабија страна у уговору би требало да буде заштићена правилима о надлежности која су повољнија за њене интересе од општих правила (Преамбула 18).

Општа надлежност

Једно од кључних питања везаних за регулисање ове материје, односи се на општу надлежност. Општа надлежност се одређује по пребивалишту туженог у држави чланица, без обзира на његово држављанство, што значи да може бити тужен у тој држави. Основ за општу надлежност, која се одређује по пребивалишту туженог, показивао је своје мане када је у питању однос са трећим државама. По одредби Уредбе 44/2001, надлежност државе чланице се може засновати на основу

²⁹ Златан Мешкић, *op.cit.*, стр. 49.

³⁰ *Ibid.*

овог правила, ако тужени има пребивалиште на територији те државе чланице, без потребе да се оствари било која друга релација, односно, тежишни контакт са том државом. Али, за тужене са пребивалиштем на територији неке друге државе, надлежност се неће одређивати према правилима ове Уредбе, већ према националним правилима држава чланица. Изузетак представљају ситуације у којима су испуњени услови за искључиву надлежност државе чланице у складу с чланом 22. Уредбе 44/2001, када пребивалиште туженог није од значаја, чак и ако се налази на територији треће државе или постојање пророгационог споразума у корист суда државе чланице. Управо због наведеног проблема, Комисија је избацила спорни услов у члану 4. став 1. Уредбе 1215/2012 и предвидела могућност да се на тужене који немају пребивалиште на територији земаља ЕУ примењују правила о посебној надлежности. Ово решење било је модификовано остављањем могућности примене два супсидијарна основа за надлежност, чиме је Комисија настојала да прошири домен Уредбе 1215/2012, одређујући тако да нема места за примену националних прописа о сукобу надлежности.³¹

Надлежност у потрошачким споровима – потрошачки уговори

Уредба 1215/2012 уређује надлежност за питања (спорове и ост.) која произлазе из потрошачких уговора у три члана. Пре свега, Уредба 1215/2012 дефинише потрошачке уговоре и одређује да се они не смеју закључивати од стране потрошача у сврху обављања привредне или професионалне делатности. Ти уговори су следећи: а) уговори о продаји робе са отплатом цене на рате; б) уговори о зајму са отплатом цене на рате, односно, уговори који се односе на било какав облик кредита, који су закључени у сврху финансирања продаје робе; и в) уговори у другим случајевима, ако су закључени са лицем које обавља трговачку или професионалну делатност у чланици у којој потрошач има домицил или ако на било који начин обавља своју делатност у тој чланици или у више држава, укључујући и чланицу, ако се предмет уговора односи на ту делатност (члан 17, ст. 1). Значи да је Уредба 1215/2012 обухватила све врсте уговора где имамо лице које има статус потрошача. Са друге стране,

---

³¹ Ценана Радончић, Златан Мешкић, Уредба (ЕУ) бр. 1215/2012 Европског парламента и Савјета од 12. децембра 2012. године о надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким предметима, *Нова правна ревија*, часопис за домаће, немачко и европско право, број 1/2013, стр. 47-48.

треба увек имати у виду на који начин је дошло до закључења уговора и какав је био однос потрошача и друге уговорне стране приликом преговора око закључења уговора и у самом моменту закључења. Ова одредба Уредбе 1215/2012 се односи и на случајеве када странка има филијалу, односно, представништво у чланици. Наиме, када странка са којом се закључује потрошачки уговор нема домицил у чланици, али има филијалу у једној од чланица, тада се сматра да то лице има домицил у чланици, ако спор произлази из делатности филијале. Ипак, ова одредба се не односи на уговоре о превозу, осим у случају, када се ради о уговору у коме је у цену урачуната комбинација превоза и смештаја (чл. 17, ст. 2 и 3).

Покретање спора од стране потрошача

Уредба 1215/2012 уређује покретање поступка од стране потрошача. Потрошач може покренути поступак против друге уговорне стране, било пред судом чланице у којој та странка има домицил, без обзира где друга страна има домицил, било пред судом места где потрошач има домицил. Но, друга уговорна страна може против потрошача да покрене поступак само пред судом чланице у којој потрошач има домицил. Наведено не утиче на право подизања противтужбе пред судом пред којим, у складу са овом одредбом, тече првобитно покренути поступак (чл. 18). Овом одредбом је потрошач заштићен, управо, као слабија страна у уговору, обзиром на више критеријума за заснивање надлежности кад потрошач покреће спор.

Одступање од правила о надлежности – споразум

Од одредаба Уредбе 1215/2012 које дефинишу надлежност у споровима произашлим из потрошачких уговора се може одступити само споразумом. Тај споразум мора бити закључен након настанка спора, затим, он мора да омогући потрошачу покретање поступка пред судом који је различит од суда који се дефинише у наведеној одредби Уредбе 1215/2012 и он мора бити закључен између потрошача и друге стране, од којих обе стране, у време закључења споразума, имају домицил или уобичајено боравиште у истој чланици и којим се преноси надлежност на судове те чланице, али под условом, да споразум није у супротности са правом те чланице (чл. 19). Ради се о кумулативним условима, али уз једно ограничење које се тиче трећег услова у коме се одређује да и потрошач и друга страна морају имати домицил или уобичајено

боравиште у истој земљи, а у супротном, споразум о надлежности неће бити закључен.

Код примене одредаба о надлежности у споровима из потрошачких уговора, мора се водити рачуна и о другим одредбама које уређују материју надлежности. Наиме, у Уредби 1215/2012 се наводи да се те одредбе примењују не доводећи у питање одредбу која одређује да ће се, у случају да тужени нема домицил у држави чланици, надлежност суда чланице утврдити правом те државе (чл. 6, ст. 1). Ова одредба се примењује у складу са одредбом која одређује да ће послодавац који нема домицил у чланици моћи да буде тужен пред судом друге државе чланице, односно, пред судом места у коме или из којег запослени редовно обавља свој рад или пред судом последњег места у коме је тако радио, или пред судом места у коме се налази или се налазила филијала која га је запослила, ако запослени редовно не обавља или није обављао свој рад у једној истој земљи (чл. 21, ст. 2). Осим наведеног, свако лице са домицилом у држави чланици може да се, без обзира на своје држављанство, у погледу таквог туженог, у тој земљи чланици позвати на правила о надлежности која су на снази, а посебно она, о којима су чланице дужне да обавесте Комисију у складу са одредбом Уредбе 1215/2102 (чл. 76), која уређује и обавезност обавештавања о свим изменама, као и обавезу Комисије да објави све наведене прописе и њихове измене у Службеном листу ЕУ, као и путем Европске правосудне мреже (чл. 6, ст. 2). Исто тако, одредба о надлежности у споровима из потрошачких уговора, примењује се без довођења у питање одредбу која регулише посебну надлежност, односно, да лице које има домицил у држави чланици може бити тужено у другој држави чланици, у погледу спора који настаје из пословања филијале, представништва или друге пословне јединице пред судом места њиховог налажења (чл. 7, т. 5).

IV) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Уредба 1215/2012 ступила је на снагу двадесетог дана од дана објављивања у Службеном листу ЕУ. Она ће се примењивати од 10. јануара 2015. године, осим одредаба чланова 75 и 76 које се примењују од 10. јануара 2014. (чл. 81). Члан 75 се односио на обавезу држава чланица да, до 10. јануара 2014., достављају Комисији податке о судовима којима се подноси захтев за одбијање извршења, затим о судовима којима се подноси правни лек против одлуке о захтеву за одбијање извршења, судовима којима се подноси даљи правни лек и језицима који су

прихватљиви за превод образаца. Члан 76 се односи на обавезу чланица да Комисији достављају обавештења о правилима о надлежности, правилима о обавештавању трећих, итд. На основу тога, Комисија саставља одговарајући попис на основу наведених обавештења чланица. До 11. јануара 2022. године Комисија ће поднети извештаје Европском парламенту, Савету, Европском привредном и социјалном одбору о примени Уредбе 1215/2012. Ти извештаји садрже оцену о могућој потреби за даљим проширењем правила о надлежности на тужене који немају домицили у држави чланици, узимајући у обзир примену Уредбе 1215/2012 и могући развој ситуације на међународном нивоу. По потреби, извештајима се прилажу и предлози за измену Уредбе 1215/2012 (чл. 79).

V) ИЗВОРИ

- Fisher Howard D., *The German Legal System & Legal Language*, Routledge Cavendish, London, Sydney, 2002.
- Gorywoda Lukasz, The New Design of the Brussels I Regulation: Choice of Court Agreements and Parallel Proceedings, http://www.cjel.net/online/19_3gorywoda/
- Grabinski Klaus, The Brussels I Regulation (Council Regulation 44/2001) in Patent Infringement Litigation, *IP Enforcement Week*, Munich 2007.
- <http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>
- Reform of the Brussels Regulation – Latest Developments and the “Arbitration Exception”, <http://www.lw.com/thoughtLeadership/Reform-of-the-Brussels-Regulation>.
- Rösler Hannes, Основе потрошачког права Европске уније, *Нова правна ревија*, Часопис за домаће, немачко и европско право, број 1/2013.
- Tarasiuk-Flodrowska Anna, Клаузуле злоупотребе у потрошачким уговорима и уговору о осигурању – Најновији трендови у Европи, *Европска ревија за право осигурања*, бр. 1/2014, Београд 2014.
- Варади Тибор, Бордаш Бернадет, Кнежевић Гашо, *Међународно приватно право*, Нови Сад 2001.
- Директива 2011/83/ЕУ Европског парламента и Савета од 25. октобра 2011. о правима потрошача, измени Директиве Савета 93/13/ЕЕЗ и Директиве 1999/44/ЕЗ Европског парламента и Савета, као и о стављању ван снаге Директиве Савета 85/577/ЕЕЗ и Директиве 97/7/ЕЗ Европског парламента и Савета - Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council - *Official Journal* L 304 , 22/11/2011 p. 0064 – 0088

- Директива Савета ЕУ 93/13/ЕЕЗ од 5.априла 1993 о непоштеним одредбама у потрошачким уговорима -Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts - *Official Journal* L 095 , 21/04/1993 п. 0029 – 0034
- Мешкић Златан, Директива 2011/83/ЕУ о правима потрошача од 25. октобра 2011. године, Сл. лист ЕУ 2011, L 304/64, *Нова правна ревија*, часопис за домаће, њемачко и европско право, број 1/2012
- Нацрт Закона о Међународном приватном праву, коначна верзија, сајт Министарства правде Републике Србије,
- Пошћић Ана, Непоштена клаузула у потрошачким уговорима, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, год. 43, 2/2006, Сплит 2006.
- Радончић Џенана, Мешкић Златан, Уредба (ЕУ) бр. 1215/2012 Европског парламента и Савјета од 12. децембра 2012. године о надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким предметима, *Нова правна ревија*, часопис за домаће, немачко и европско право, број 1/2013
- Станивуковић Маја, Директива 1999/44/ЕС о одређеним аспектима продаје потрошачке робе и гаранцијама за робу (1999) и Директива 93/13/ЕЕЗ о непоштеним одредбама у уговорима са потрошачима (1993), *Европско законодавство*, јули-децембар 2002., Београд 2002.
- Станивуковић Маја, Живковић Мирко, *Међународно приватно право*, општи део, Београд 2004.
- Станивуковић Маја, Регулатива Савета о надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговинским стварима (2001/44/ЕС), *Европско законодавство*, бр. 1/02
- Уредба бр. 1215/2012 Европског парламента и Савета од 12. децембра 2012. о надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима -Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters -*Official Journal*, L 351, 20/12/2012, pp. 1-32.

VI) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Кад је у питању Република Србија, посветићемо се само одредбама Нацрта Закона о међународном приватном праву (даље: Нацрт ЗМПП),³² који дефинише надлежност домаћег суда (суда Републике србије) у споровима из потрошачких уговора. Нећемо посвећивати пажњу Закону

---

³² Нацрт Закона о Међународном приватном праву, коначна верзија, сајт Министарства правде Републике Србије, Интернет: <http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-proписа.php> (приступ: 17.10.2014.)

о заштити потрошача Србије.³³ По одредбама Нацрта ЗМПП, надлежност ће постојати, ако је уговор закључен са лицем, које, у тренутку закључења уговора, обавља професионалну или привредну делатност у Републици Србији или усмерава такву делатност ка Републици Србији или ка више држава међу којима је и Република Србија, а уговор улази у оквир те делатности. Ако се ради о спору потрошача против трговца, домаћи суд ће бити надлежан и када потрошач има уобичајено боравиште у Републици Србији. Но, за спорове трговца против потрошача, који има уобичајено боравиште у Србији, надлежан је, само, домаћи суд. Нацрт ЗМПП предвиђа и да се ове одредбе неће примењивати, ако се закључи споразум. Алтернативно су одређене ситуације везане за закључење споразума. Наиме, тај споразум треба да буде закључен након настанка спора или треба да омогући потрошачу да, по свом избору, покрене поступак пред судом који не би био надлежан по, напред наведеним, одредбама, односно, треба да буде закључен између потрошача и трговца који, у тренутку закључења споразума имају уобичајено боравиште у истој држави, а споразумом се заснива надлежност судова те државе, осим ако споразум није допуштен према њеном праву. Као што се види, ове одредбе су, у многеме, сличне решењима у Уредби 1215/2012. Кад је у питању форма споразума о одређивању надлежности у споровима из потрошачких уговора, примењиваће се опште одредбе Нацрта ЗМПП о форми споразума о надлежности које предвиђају да се овакав споразум мора закључити у писаној форми или усмено уз писану потврду. Неће се примењивати наведене опште одредбе о форми споразума о надлежности које одређују да је пуноважна форма која је у складу са праксом коју су уговорне стране међусобно успоставиле и која је у међународној трговини и промету у складу са обичајем који је уговорним странама познат или им је морао бити познат и који је у тој области трговине односно промета опште познат и уговорне стране га редовно користе у уговорима исте врсте. Сматра се да је споразум о надлежности закључен у писаној форми и ако је закључен средствима електронске комуникације која омогућавају трајан запис споразума. Споразум о надлежности суда који је део уговора сматра се независним у односу на остале одредбе тог уговора. Пуноважност споразума о надлежности суда се не може оспорити само на основу тога што уговор чији је саставни део није пуноважан (чл. 27). Одредбе овог члана се не примењују на уговоре о превозу, осим на уговоре којима се пружа комбинована услуга путовања и смештаја за

³³ Закон о заштити потрошача Републике Србије – *Сл. гласник Р. Србије* бр. 62/2014.

паушалну цену (чл. 143). Морамо поменути и регулисање прећутног пристанка туженог нанадлежност. Нацрт ЗМПП одређује да се код прећутног пристанка туженог на надлежност, сматра да је тужени дао пристанак нанадлежност домаћег суда, ако у одговору на тужбу или у приговор у наплатни налог није оспорио надлежност, односно, ако се упустио у расправљање на припремном рочишту или, ако оно није одржано, на првом рочишту за главну расправу, а није оспорио надлежност, као и ако је поднео против тужбу. Но, ако се ради о стварима везаним за осигурање, затим стварима везаним за потрошачке уговоре, уговоре о раду и стварима издржавања, а тужени је ималац полисе, осигураник, корисник уговора о осигурању, оштећено лице, потрошач, запослени, поверилац издржавања, домаћи суд ће, пре него што се огласи надлежним, упозорити туженог о његовом праву да оспори надлежност, као и о последицама приступања суду (чл. 28). Практично, Нацрт ЗМПП је ова лица ставио у привилегован положај. Кад је у питању однос Уредбе 1215/2012 са трећим државама – нечланицама, рећи ћемо да је Комисија предлагала да се односи са тим државама дефинише у пакету измена, који се састојао из могућности заснивања међународне надлежности судова држава чланица на основу одредаба о посебној надлежности, независно од тога да ли тужени има пребивалиште у држави чланице или трећој држави, затим од узимања у обзир раније покренутог поступка о истој или повезаној ствари пред судом треће државе, као и регулисању пророгационих споразума у корист судова трећих држава. Сам предлог измена раније Уредбе 44/2001 није укључио ништа мање битно питање признања и извршења одлука из трећих држава у државама чланицама ЕУ. Јединствено регулисање наведених питања омогућило би да однос према трећим државама у трговачким и грађанским предметима буде једнак у свим државама чланицама ЕУ, уместо да подлеже 28 различитих националних режима. Ипак, у новој Уредби 1215/2012 одржала се само измена у погледу могућности прекида поступка пред судом државе чланице услед раније покренутог поступка у трећој држави, као и могућност заснивања међународне надлежности у потрошачким споровима на прописима о посебној надлежности независно од пребивалишта туженог. Можемо говорити и о првом кораку у правцу координације међународне надлежности са судовима трећих држава на нивоу ЕУ.³⁴

---

³⁴ Ценана Радончић, Златан Мешкић, *op. cit.*, стр. 54.